

Til Universitetsledelsen ved Universitetsdirektøren
Fra Kulturhistorisk museum

Sakstype: Høringssvar
Møtedato:
Notatdato: 2.10.2021
Saksbehandler: GLORSTAD

Helhetlig klima- og miljøstrategi for UiO Utkast til innspill Høringssvar fra KHM

Bakgrunn

Vi takker for muligheten for å komme med innspill til UiOs helhetlige klima- og miljøstrategi.

KHM synes vesentlige deler av strategien har fått fin form og i det store og hele også et godt innhold. Vi ønsker likevel å kommentere på fire forhold. Dette er forståelsen av miljøbegrepet, hensynet til andre strategiske dokumenter og veiledninger, treffsikkerheten i håndteringen av universitetets reisevirksomhet og datalagring.

Miljøbegrepet

Så vidt KHM kan bedømme bruker strategien begrepet miljø synonymt med naturmiljø. KHM vil påpeke at dette er uheldig av flere grunner. Vi er selvfølgelig enig i at det er viktig å ta vare på naturmiljøet, men ved å redusere begrepet til dette, underkommuniseres det at kultur- og samfunn også er viktige miljøaspekter. Dette har betydning for den strategiske tenkningen rundt miljøvern men representerer også en klar innsnevring av miljøbegrepet som har blitt lagt til grunn for Klima- og Miljødepartementet siden opprettelsen av Miljødepartementet i 1972. Vi mener at UiO bør bygge videre på miljøforståelsen som ligger til grunn for KMD både for å støtte departementets arbeid men også for å tydeliggjøre at miljøspørsmål ikke er et spørsmål om naturens bærekraft alene. Bærekraft er intimt forbundet med kulturelle og sosiale hensyn og en effektiv miljøstrategi må tydeliggjøre dette. HUMSAM-perspektiver bør derfor tydeliggjøres i den foreliggende strategien.

Vern og bærekraftig utvikling av eksisterende kulturmiljøer er avgjørende for å nå klimamålene men også sikre ressurstilgang på sikt. Sentrale bærekraftselementer fra for eksempel universitetets masterplan for bygg bør følges innarbeides i planen, men det bør også gjøres en strategisk innskjerping vedrørende gjenbruk og oppgradering av universitetets materielle infrastruktur.

Relasjon til andre strategiske dokumenter og veiledninger

Universitetet har nylig utarbeidet en standard for forskningsintegritet som slår fast at «Forskeren har rett til å velge emne og metode for sin forskning. Forskeren og universitetet skal verne om forskningens frihet og uavhengighet». KHM kan vanskelig se at dette er forenlig med foreliggende høringsutkastets anbefaling om at UiO skal «Sørge for at interne forskningsressurser ikke benyttes til opplagt ikke-bærekraftige prosjekter». Den ansattes arbeidstid er den viktigste forskningsressursen som UiO rår over. Hvordan denne disponeres

er ifølge standarden for forskningsintegritet et personlig og ikke et institusjonelt spørsmål. UiO må derfor bestemme seg for hva som skal veie tyngst og gi tydelige føringer på dette.

Universitetets reisevirksomhet

Strategien tar til orde for at «UiO skal ha klare forventninger til redusert reisevirksomhet, men dette må baseres på tillit til at ansatte og studenter selv gjør kloke valg». KHM vil påpeke at denne føringen er en individualisering av ansvar som kan virke uheldig. Universitetet er etter vår oppfatning mest tjent med å behandle klimautfordringene som en institusjonell utfordring som fordrer institusjonelle svar.

Som HUMSAM-institusjon med særlig ansvar for universitets- og vitenskapshistorie vil KHM gjerne påpeke at reisevirksomhet har, i tillegg til bøker og tidsskrift, vært den viktigste forskningsinfrastrukturen for HUMSAM fagene. Slik vil det også være i framtiden. Dette hensynet bør gjøres mer eksplisitt i strategien for at den ikke skal forsterke ubalanse mellom blokkene MEDNAT og HUMSAM.

KHM har intet prinsipielt imot at antallet kilometer luftbåren persontransport reduseres på UiO. Vi vil likevel påpeke at de samlede klimagassutslipp fra flyreiser utgjør en liten del av Norges samlede CO₂-utslipp. Klodens samlede bruk av naturressurser er mer enn doblet siden 1980. Dette er et mer alvorlig problem for utviklingen av bærekraftige samfunn og bevaringen av bærekraftige økosystemer. KHM mener derfor at strategien bør ha tydeligere fokus på sirkulærøkonomi. Bærekraft er ikke minst et samfunnsøkonomisk spørsmål. Her har HUMSAM-fagene mye å bidra med.

Strategien slår fast at «Over 30 000 studenter og ansatte har UiO som sitt studie- og arbeidssted. Vi er på størrelse med en mellomstor norsk by, og det har derfor stor betydning hvordan vi tilrettelegger for miljøbevisste valg, forvalter eiendom og bruker vår innkjøpsmakt». Dette forplikter, både i forhold til miljøbevisste valg, og UiOs bevissthet knyttet til innkjøpsmakt¹. Bærekraftmål 12 omhandler hvordan offentlige anskaffelser kan brukes strategisk for å nå målet om bærekraftig forbruk og produksjon. I tråd med regjeringens forventninger til at offentlige virksomheter opptrer som en ansvarlig kunde², så vil KHM påpeke viktigheten av at ansvarlighet og etisk bevissthet forankres i retningslinjer og styringssystemer i strategien³. OECDs metode for aktsomhetsvurderinger er anbefalt av norske myndigheter for å unngå skade på mennesker, samfunn og miljø for å sikre ansvarlige offentlige innkjøp⁴.

Datalagring og klima

Ifølge Bellona slipper verdens datasentre ut like store mengder klimagasser som den globale flytrafikken. Datalagring er derfor å anse som et eksponentielt økende klimaproblem.

I strategiens kapittel Klimagassutslipp og et grønt campusliv er omtale av utfordringer knyttet til datalagring fraværende. Vi anbefaler derfor at datalagring omtales som en konkret klimautfordring for UiO og at det også skisserer konkrete tiltak og virkemidler for å møte denne typen klimautfordringer. Dette kan for eksempel være tiltak av typen:

- Sette fokus på at datalagring krever mye energi
- Kun samarbeide med grønne IT selskaper
- Rydde i dataskyene og fjerne unødvendige/doble data som tar opp plass

¹ Fra forslag til helhetlig klima- og miljøstrategi side 12

² <https://www.regjeringen.no/no/tema/naringsliv/konkurransepolitikk/offentlige-anskaffelser-/id2511781/>

³ <https://www.anskaffelser.no/nyhet/2018/06/ansvarlige-offentlige-innkjop-i-sokelyset-under-oecd-global-forum-konferanse-i-paris>

⁴ <https://files.nettsteder.regjeringen.no/wpuploads01/blogs.dir/263/files/2019/01/Aktsomhetsvurderinger-for-ansvarlig-n%C3%A6ringsliv-brosjyre.pdf>

Avslutning

KHM vil avslutningsvis påpeke at et grunnleggende problem som strategien ikke løser eller tematiserer er at skillet mellom verdifri eller disinteressert forskning og politikk/interessesekamp spontant settes mellom naturvitenskap og humaniora. Håndteringen av pandemien er et godt eksempel på det. Dessverre bidrar dette ofte til en diskreditering av den humanistiske og samfunnsvitenskapelige klima- og miljøforskningen som politisk og ideologisk og dermed uinteressant. KHM savner et tydeligere grep i strategien for å utvikle et strategisk språk for å håndtere dette, ikke minst fordi den viktigste målsetningen med klima- og miljøstrategier ikke er å redde kloden (det har vi mer enn nok kunnskap og virkemidler til å gjøre allerede), men å redde vår livsform og kultur.

Med vennlig hilsen

Håkon Glørstad

Direktør

Kulturhistorisk museum